

KAJAANI TUOMAALA 2

Kahden pyyntikuopan kaivaus

Esa Suominen 1999

Kajaani, Tuomaala 2

Kahden pyyntikuopan kaivaus 1999

Kunta: Kajaani
Kylä: Kuluntalahti
Kiinteistötunnus: 205-404-0004-0121
Maanomistaja: Satu Väisänen, os. Heterannatie 41, 87950 Kuluntalahti.
Sijainti: Peruskartta 3434 01 KULUNTALAHTI
 x = 7130 00, y = 3541 47, z = 152

Aiemmat tutkimukset: Inventointi Mikko Perkkö 1980 nro 18.
Aiemmat löydöt: -
Kertomukseen liittyvät löydöt: -

Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista on sivulla 6
 Luettelo kertomukseen liittyvistä valokuvista on sivulla 6
 Sivut 7–12 ovat kertomukseen liittyviä kartoja.
 Sivut 13– ovat kertomukseen liittyviä kuvatauluja.

Tiivistelmä

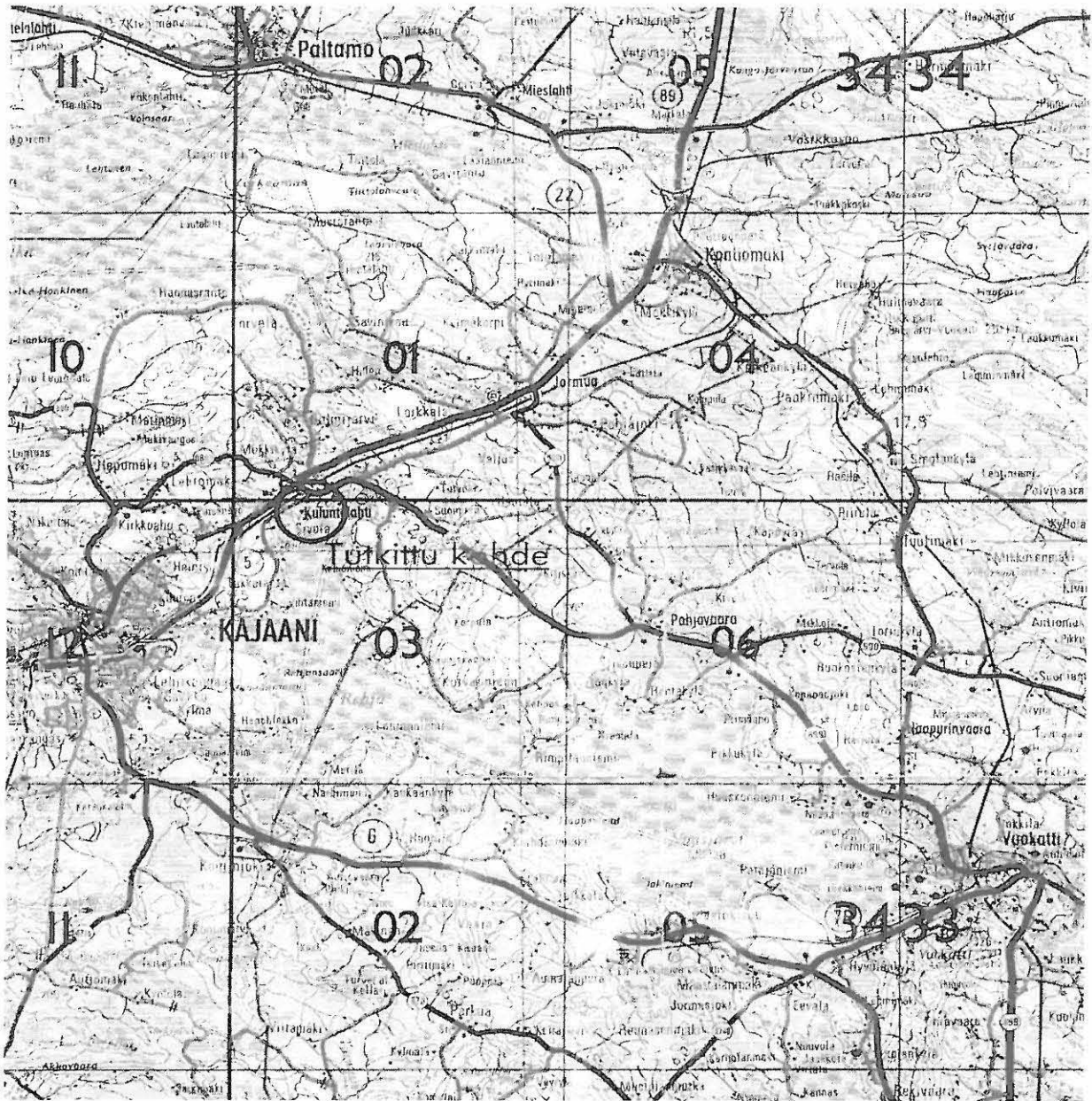
Kajaanin Tuomaalassa tutkittiin omakotitalon pihalta kaksi rakennustöiden uhkaamaa kuoppajäännettä. Ne osoittautuivat pyyntikuoppien jäännöksiksi. Toisen syvyys nykyisistä reunoista oli 2,3 m, sen läpimitta on ollut todennäköisesti ollut noin 2,5 m. Toisen syvyys nykyisistä reunoista oli 2,2 m, alkuperäinen läpimitta oli vaikeasti määriteltävissä, mutta se lienee ollut runsaat kaksi metriä. Kuopista ei saatu mitään rakennetta tarkemmin valaisevia tai ajoittavia löytöjä. Tuomaalan pyyntikuoppa-alue osoittautui aikaisemmista tiedoista poiketen jatkuvan Kuluntalahden rantaan asti

Kaivauksen esittely

Kaivauksen tarkoituksena oli tutkia kaksi omakotitalon tontilla ollutta ja rakennustöiden uhkaamaa kuoppajäännettä. Paikka sijaitsee Tuomaalan pyyntikuoppa-alueella. Kuoppajäännteitä ei tontin myyntivaiheessa oltu huomattu eikä huomioitu. Asia tuli tietoon loppukesällä 1998. Tontin omistajat olivat suunnitelleet rakentavansa talon seuraavana talvena. Museoviraston, Kainuun Museon ja tontin omistajan kesken asia sovittiin niin, että kuopat tukitaan keväällä 1999. Talon voidaan rakentaa talven aikana, kunhan kuoppia ei vahingoiteta. Tämän varmistamiseksi Kainuun Museo merkitsi kuopat.

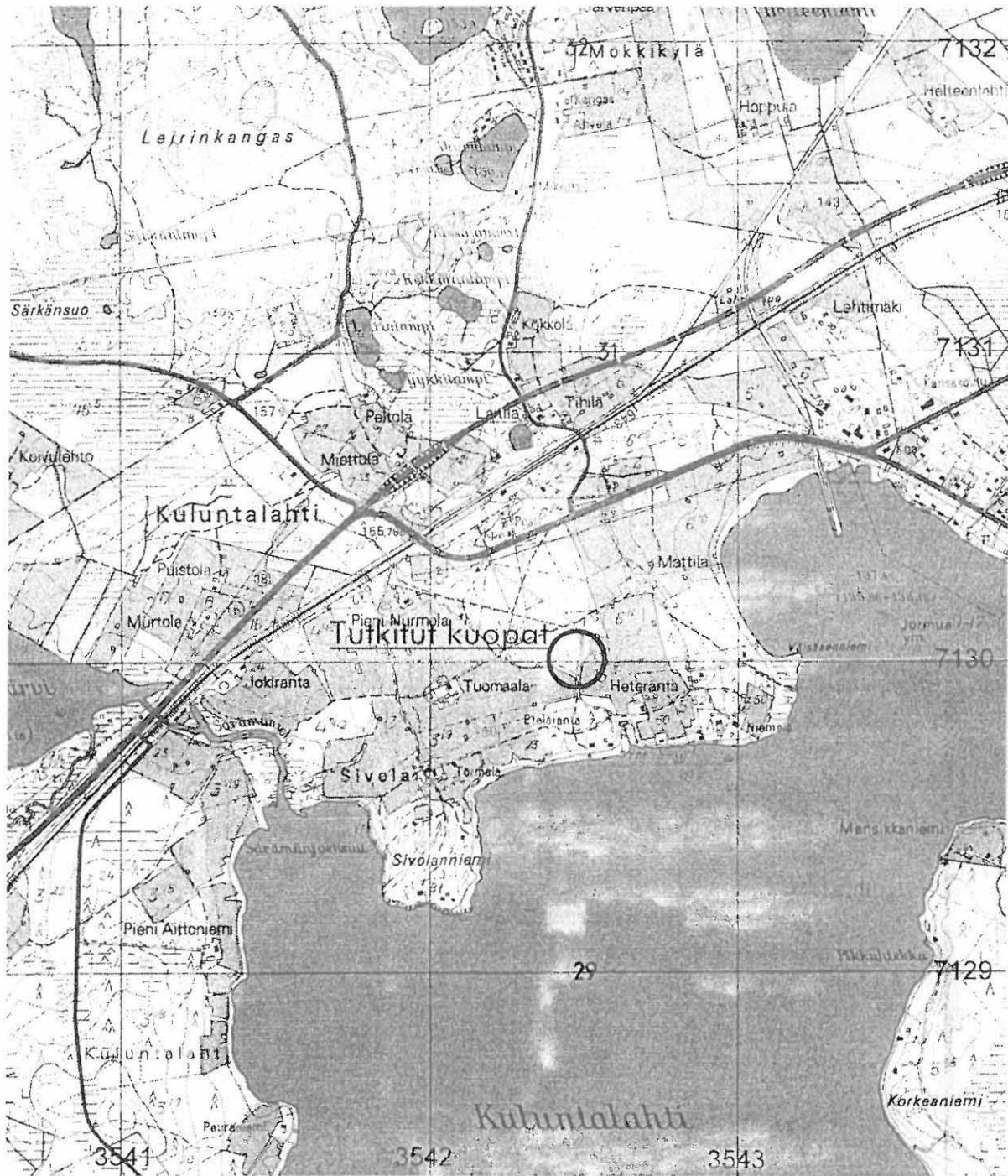
Kuopat tutkittiin Kainuun Museon ja Museoviraston yhteistyönä. Tutkimuksen vastuullisena johtajana oli Kainuun Museon arkeologi Esa Suominen, piirtäjäksi palkattiin museoviraston varoin fil. lis. Markku Korteniemi, lisäksi mukana oli Kainuun Museon museomestari Ossi Peltola. Maastotyöt tehtiin 24–26.5.1999.

Sijainti ja topografia

Kopio tiekartasta GT 11, 1:200000, 1996.

Kohde sijaitsee Kajaanin Kuluntalahdessa, kaupungin keskustasta noin kahdeksan kilometriä koilliseen, Sotkamoon menevän tien ja Kuluntalahden rannan välisellä alueella. Vuoden 1980 inventoinnissa alueella laskettiin olevan 33 kuoppaa 'muinaisrannan törmän päällä'. Kuopat sijaitsevat peruskartassa Etelärannaksi nimettyyn paikkaan menevän Heterannantien varrella. Vuoden 1972 peruskartassa tie Etelärantaan lähtee Sotkamontieltä, 0,4 km rautatiesillasta itään. Sen jälkeen rautatien eteläpuolelle on tehty Sotkamontieltä länteen poikkeava Takkarannantie. Nyt Heterannantie lähtee Takkarannantien päästä.

Kopio peruskartasta 3434 01 KULUNTALAHTI 1:20000, 1972

Alue on peltojen ympäröimää mäntykangasta, maaperä kivetöntä hiekkaa. Puolen kilometrin päässä Sotkamontiestä metsäaluetta ympäröivät pellot yhtyvät noin 0,1 km matkalta. Siitä Kuluntalahden rantaan asti on jälleen metsäistä aluetta. Inventointikertomuksessa mainitulla muinaisrannalla tarkoitetaan ilmeisestikin 0,3–0,4 km Sotkamontiestä olevaa viiden metrin korkuista törmää. Törmän päälle oli jo aikaisemmin rakennettu omakotitalo noin 50 m Heterannantien länsipuolelle. Talon pihassa on kuoppajäänteitä, eikä ole mahdollonta, että joku kuoppa olisi rakennustöissä tuhoutunut.

Nyt puheena oleva tontti sijaitsee törmän juurella edellämainitun talon eteläpuolella, törmän, tien ja pellon välisessä kolmiossa. Maasto paikalla laskee loivasti etelään/kaakkoon. Tontilla oli kaksi kuoppajäännettä viiden metrin etäisyydellä toisistaan luode-kaakko-suunnassa. Kuopat olivat 10–15 m päässä tiestä ja 30 m päässä pellon reunasta.

Kaivauksen jälkeen Markku Korteniemi kartoitti alueella kuoppajäännetä 22 kappaletta eli 11 vähemmän kuin inventointikertomuksen mukaan paikalla pitäisi olla kuoppia. Koska inventointikertomukseen ei liity karttaa alueen kuopista, ei ole mahdollista sanoa, mistä ero johtuu. Erityisesti on huomattava, että inventointikertomuksen mukaan kuopat sijaitsevat törmän päällä. Korteniemen kartoittamista kohteista yhdeksän sijaitsee törmän alapuolella, näiden joukossa myös tutkitut kuopat. Kuoppa-alue jatkuu lähelle Kuluntalahden rantaa, toisin kuin inventointikertomuksen ja muinaisjäännösluettelon kartoissa on esitetty.

Kaivausmenetelmät

Koska aikaa ja työvoimaa oli käytössä vähän tutkittiin, kuopat vain kaivamalla lapioilla niiden läpi metrin levyiset ojat. Ojat tehtiin pohjois-etelä-suunnassa siten, että niiden toinen reuna kulki kuopan syvimmän kohdan kautta. Tarkoituksena oli saada esille kuopan poikkileikkaus sekä mahdollisesti aineistoa kuopan ajoittamiseksi. Mikäli esiin olisi tullut kuoppaan liittyviä rakenteita, olisi kaivausmenetelmiä muutettu tilannetta vastaaviksi. Korkeusmittausten kiintopisteenä käytettiin talon porrasta. Sen korkeus merenpinnasta oli 152,65. Korkeus mitattiin noin 60 m talosta eteläkaakkoon, tien itäreunassa olevasta mittapisteestä 2878, jonka korkeus merenpinnasta on 151,80.

Tutkitut kuopat

Talon pohjois/koillispuolella oli kaksi kuoppaa runsaan 10 m etäisyydellä talosta. Kaakossa ollut kuoppa on jatkossa kuoppa 1, luoteinen on kuoppa 2. Kuopat olivat 6–7 m etäisyydellä toisistaan luode-kaakko-suunnassa. Alueella oli aiemmin kasvanut havumetsää, aluskasvillisuutena oli ollut puolukkaa. Tutkimusta aloitettaessa pintamaa oli kuorittu pihasta pois. Kuoppia ympäröi suunnilleen kahden metrin levyinen ja parinkymmenen sentin korkuinen reunavalli. Reunavalli mukaan lukien kuoppien läpimitta oli runsaat seitsemän metriä, varsinaisen kuopan läpimitta oli kolmisen metriä ja syvyys runsaat puoli metriä. Turve ympäristöstä oli poistettu kuoppien reunavalliin asti. Kuopat olivat vahingoittumattomia, vain kuopan 1 pohjoisreuna oli hieman kärsinyt.

Kuoppa 1

Kuoppa 1 tutkittiin kahdeksan metrin pituisella ojalla 100–108/500. Kuopan syvin kohta oli 104/500 ja oja tehtiin pohjois-etelä-suuntaisen poikkileikkauksen itäpuolelle. Syvin kohta osoittautui olevan vähän sivussa alkuperäisen kuopan keskustasta. Poikkileikkauksessa kuoppa erottui ympäristöstään sekoittuneena keltaisena hiekkana, jossa jonkin verran hiilenpaloja. Hiilenpaloja oli erityisesti kuopan täytehiekkan yläosassa. Hiekassa oli myös joitain hiiltyneitä puunkappaleita, mutta ne liittyivät selvästi kuopan täyttymisvaiheisiin eivätkä kuopan käytönaikaisiin rakenteisiin.

Kuopan alkuperäinen pohja tuli vastaan 1,6 m syvyydellä maanpinnasta ja 2,3 m vallin reunoista laskien. Pohja erottui vain täytemaan vaihtumisena kerrokselliseksi pohjahiekaksi, mitään rakenteita tai pyyntikuoppien pohjalla usein olevaa hiilikerrosta siellä ei ollut. Pohja oli tasainen ja noin 1,8 metriä pituinen. Pohjoisessa seinämä lähti nousemaan jyrkästi ylöspäin. Noin 0,7 m korkeudella pohjasta seinämä kaartuu noin 0,3 m ulospäin kunnes se jälleen nousee melko jyrkästi runsaan 1,6 m korkeudelle pohjasta. Tästä alkaa täytemaan alle jäänyt vanha huuhtoutumis- ja rikastumiskerros. Se on päästään taipunut loivasti alaspäin, alkuperäinen maanpinta on ollut 2,1 m korkeudella kuopan pohjasta. Etelässä seinämä nousee pohjasta loivemmin, 0,8 m korkeudella seinämä kääntyy ulospäin ja katoaa noin 1,1 m korkeudella pohjasta. Seinämän sisäpuolella täytemaassa erottuu heikosti vanha maannostumiskerros jo noin 0,9 m korkeudelta pohjasta ylöspäin. Selkeä vanha huuhtoutumis- ja

rikastumiskerros alkaa 1,3 m korkeudella. Kerros nousee melko jyrkästi ja alkuperäinen maanpinta on ollut noin 2,0 m korkeudella pohjasta.

Kuopan 1 alkuperäinen rakenne ja muoto käyvät poikkileikkauksesta kohtuullisen hyvin selville. Se on ollut reunojen alaosan kaltevuuden perusteella runsaan kahden metrin syvyinen, läpimitta on ollut 2,5 luokkaa. Täytemaan alle jääneiden vanhojen huuhtoutumis- ja rikastumiskerrokset myös viittaavat tuollaiseen läpimittaan. Tällöin eteläreunassa noin metrin korkeudella pohjasta oleva, heikosti erottuva vanha rikastumiskerros liittyisi johonkin vanhaan täyttymisvaiheeseen. Kyseessä oli selvä pyyntikuopan jäännös.

Kuoppa 2

Kuoppa 2 tutkittiin samoin kahdeksan metrin pituisella ojalla 116–114/492. Se tehtiin kuopan keskikohdan länsipuolelle. Kuoppajäänteiden syvin kohta oli suunnilleen 111,5/492. Kuten kuopan 1 kohdalla, se osoittautui olevan sivussa alkuperäisen kuopan keskustasta.

Valmiissa poikkileikkauksessa kuoppa erottui kerroksellisesta pohjahiekasta sekoittuneen kellertävän hiekan alueena, jossa oli jonkin verran hiilenpaloja. Kuopassa oli selkeä vanha täyttymisvaihe 0,5 m syvyydellä kuopan nykyisestä pohjasta. Hieman epäselvempi kerros oli tästä noin 0,4 alaspäin noin metrin matkalla kuopan keskellä.

Kuopan pohja tuli vastaan noin 1,6 m syvyydellä maanpinnasta ja 2,2 m valleista reunoista laskien. Pohja oli noin 0,8 m pituinen ja melko tasainen, reunat lähtivät nousemaan melko loivasti ja kaarevasti. Täytemaan alle jääneet vanhat huuhtoutumis- ja rikastumiskerrokset tulivat vastaan noin 1,1 m korkeudella pohjasta, etelässä selvempänä kuin pohjoisessa. Etelässä maanpinta oli ollut 1,9 m korkeudella kuopan pohjasta. Siellä tuon kerroksen päällä oli 0,4 m hiekkaa. Pohjoisessa vanha maanpinta oli ollut 2,1 m kuopan pohjasta, täällä sitä peitti vain 0,1 m hiekkakerros.

Kuoppa 2 oli tutkittaessa päämuodoltaan patamainen. Reunojen loivuus johtuu selvästi kuopan reunojen romahtamisesta. Vanhan maanpinnan mukaan mitaten sekä kuopan läpimitta että syvyys on ollut kahden metrin luokkaa. Se on ollut kapeampi kuin kuoppa 1, ehkä myös aavistuksen matalampi. Ei ole mitään syytä epäillä, etteikö kyseessä ole pyyntikuopan jäännös. Mitään ajoittavaa ei kummastakaan kuopasta löytynyt. Kaksoismaannoksen perusteella voi esittää arvauksen, että kuopilla on ikää useita satoja vuosia, ei kuitenkaan kovin monia tuhansia vuosia,

Kajaanissa 8.2.2002

Esa Suominen

Kertomukseen liittyvät kartat

Yleiskartta A	1:500	A3	s.7
Yleiskartta B	1:2500	A3	s.8
Pyyntikuoppa 1. Pintavaaaituskartta	1:20	A3	s.9
Pyyntikuoppa 1. Leikkausprofiili itään (etelä/pohjoinen) 100–108/500	1:20	A3	s.10
Pyyntikuoppa 2. Pintavaaaituskartta	1:20	A3	s.11
Pyyntikuoppa 2. Leikkausprofiili länteen (etelä/pohjoinen) 106–113,8/492	1:20	A3	s.12

Kertomukseen liittyvät valokuvat

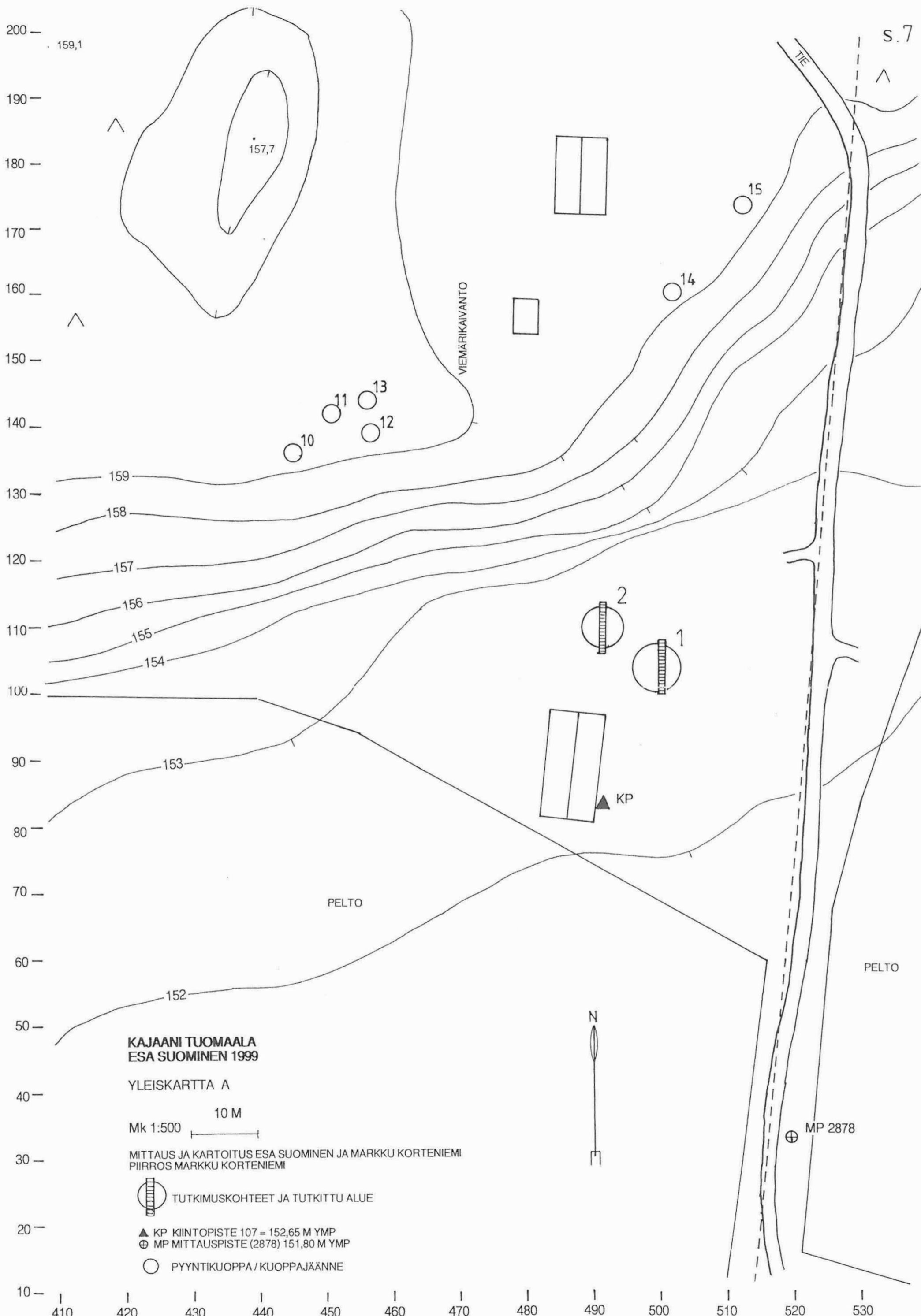
Kainuun Museon luettelonumeroita, kaikki kuvat Esa Suominen 1999.

Mustavalkonegatiivit:

- 6557: 1 Yleiskuva alueesta. N.
2 Kuoppa 2 ennen kaivausta. NW.
3 Kuoppa 1 ennen kaivausta. NE.
4 Kuoppa 1 puhdistettuna ennen kaivausta. NE.
5 Kuoppa 2 puhdistettuna ennen kaivausta. NW.
6 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
7 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
8 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
9 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa eteläreunassa.
10 Kuopan 1 halki kaivettu oja pohjoisesta.
11 Kuopan 1 halki kaivettu oja etelästä.
12 Kuopan 1 poikkileikkaus idästä.
13 Kuopan 1 poikkileikkaus idästä.
14 Kuopan 1 poikkileikkaus kuvattuna etelästä, kuopan pohjalta.
15 Kuopan 2 halki kaivettu oja pohjoisesta.
16 Kuopan 2 halki kaivettu oja etelästä.
17 Kuopan 2 poikkileikkaus lännestä.
18 Kuopan 2 poikkileikkauksen eteläpää lännestä.
19 Kuopan 2 poikkileikkauksen pohjoispää lännestä.
20 Kuopan 2 halki kaivetun ojan länsireuna idästä.
21 Kuopat peitettyinä. NE.
22 Kuopat peitettyinä. NW.

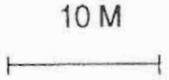
Väridiat:

- 6557: 23 Yleiskuva alueesta. N.
24 Kuoppa 2 puhdistettuna ennen kaivausta. NW.
25 Kuoppa 1 puhdistettuna ennen kaivausta. NE.
26 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
27 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
28 Kuoppa 1, hiiltynyttä puuta täytemaassa.
29 Kuopan 1 halki kaivettu oja pohjoisesta.
30 Kuopan 1 halki kaivettu oja etelästä.
31 Kuopan 1 poikkileikkaus idästä, eteläpuoli.
32 Kuopan 1 poikkileikkaus idästä, pohjoispuoli.
33 Kuopan 1 poikkileikkaus kuvattuna etelästä, kuopan pohjalta.
34 Kuopan 2 halki kaivettu oja pohjoisesta.
35 Kuopan 2 halki kaivettu oja etelästä.
36 Kuopan 2 poikkileikkaus lännestä.
37 Kuopan 2 poikkileikkauksen eteläosa lännestä.
38 Kuopan 2 poikkileikkauksen eteläpää lännestä.
39 Kuopan 2 poikkileikkauksen pohjoisosa lännestä.
40 Kuopan 2 poikkileikkauksen pohjoispää lännestä.
41 Kuopan 2 halki kaivetun ojan länsireuna idästä.

**KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999**

YLEISKARTTA A

Mk 1:500

MITTAUS JA KARTOITUS ESA SUOMINEN JA MARKKU KORTENIEMI
PIIRROS MARKKU KORTENIEMI

 TUTKIMUSKOHTEET JA TUTKITTU ALUE

▲ KP KIINTOPISTE 107 = 152,65 M YMP
⊕ MP MITTAUSPISTE (2878) 151,80 M YMP

○ PYYNTIKUOPPA / KUOPPAJÄÄNNE

PELTO

PELTO

VIEMÄRIKAIVANTO

TIE

N

⊕

MP 2878

KP

2

1

15

14

13

12

11

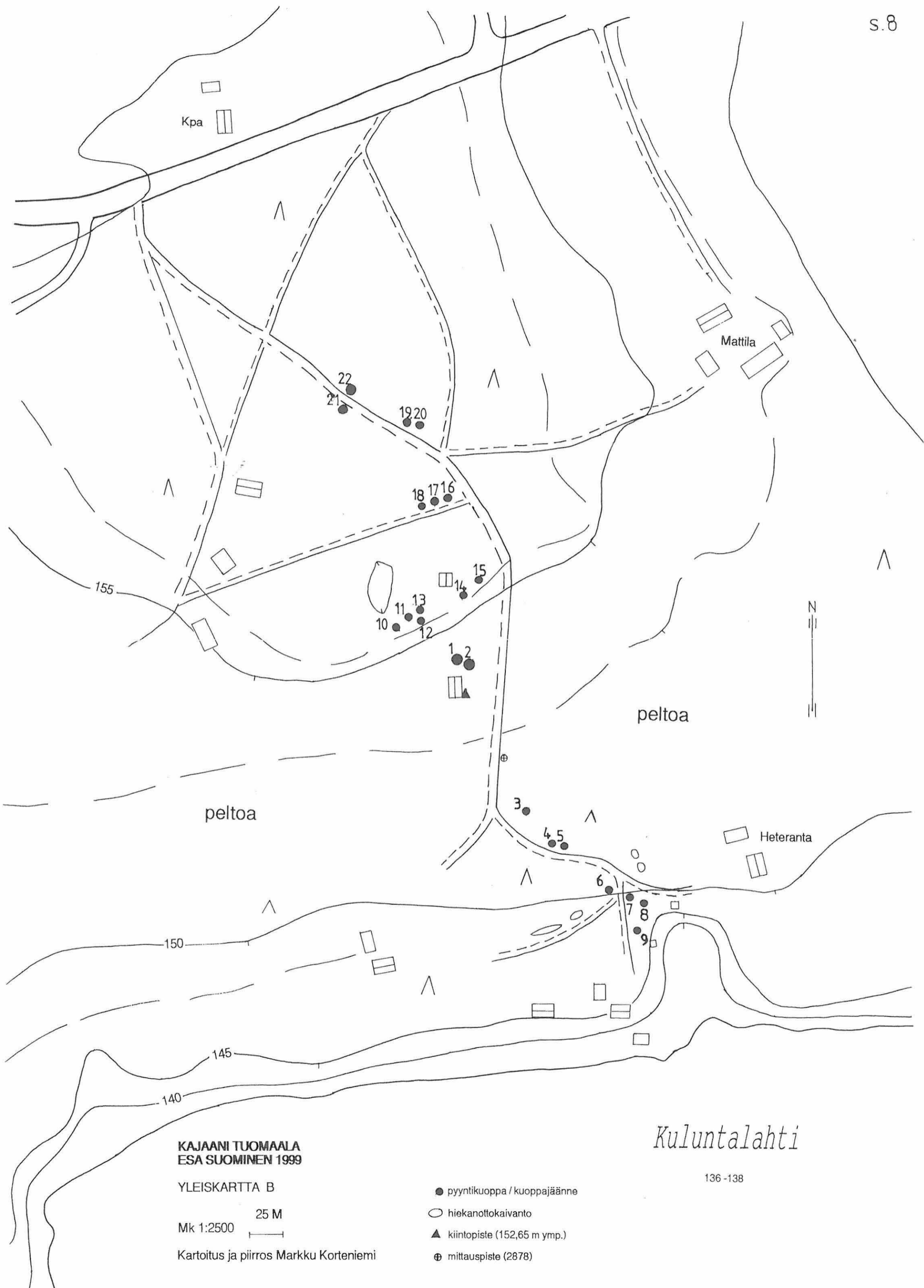
10

157,7

159,1

200 —
190 —
180 —
170 —
160 —
150 —
140 —
130 —
120 —
110 —
100 —
90 —
80 —
70 —
60 —
50 —
40 —
30 —
20 —
10 —

410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530

**KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999**

YLEISKARTTA B

Mk 1:2500 25 M

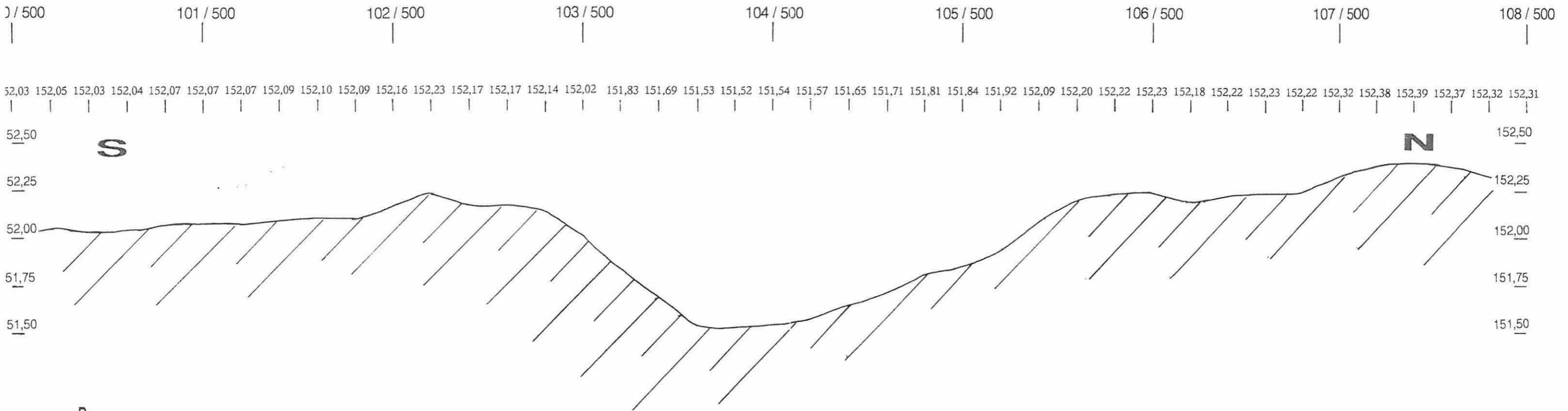
Kartoitus ja piirros Markku Korteniemi

- pyyntikuoppa / kuoppajääne
- hiekanottokaivanto
- ▲ kiintopiste (152,65 m ymp.)
- ⊕ mittauspiste (2878)

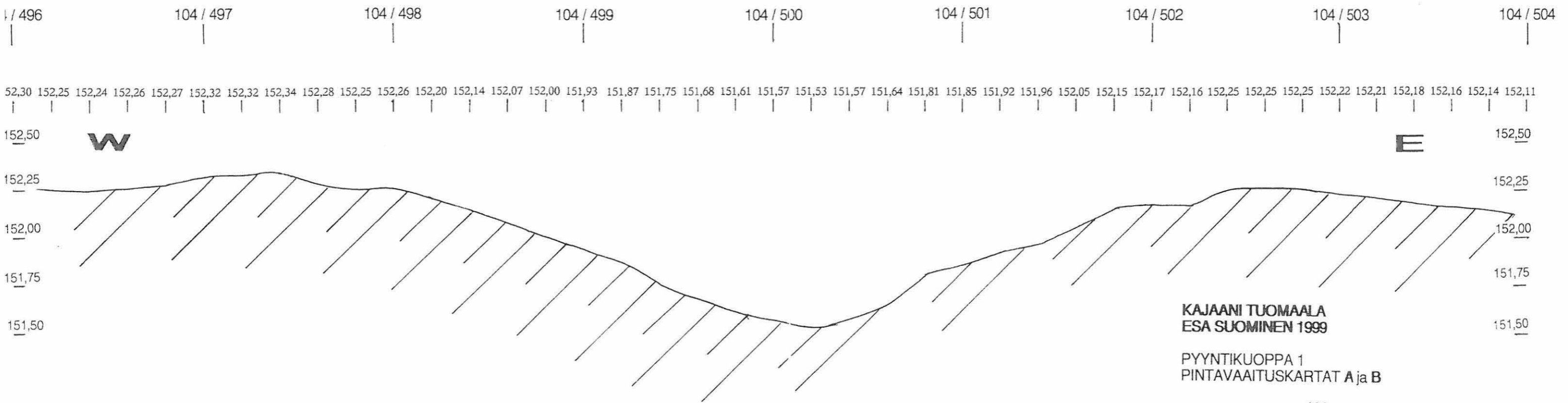
136 -138

Kuluntalahti

A. PINTAPROFIILI S - N 100-108 / 500

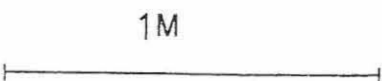

B. PINTAPROFIILI W - E 104 / 496 - 504

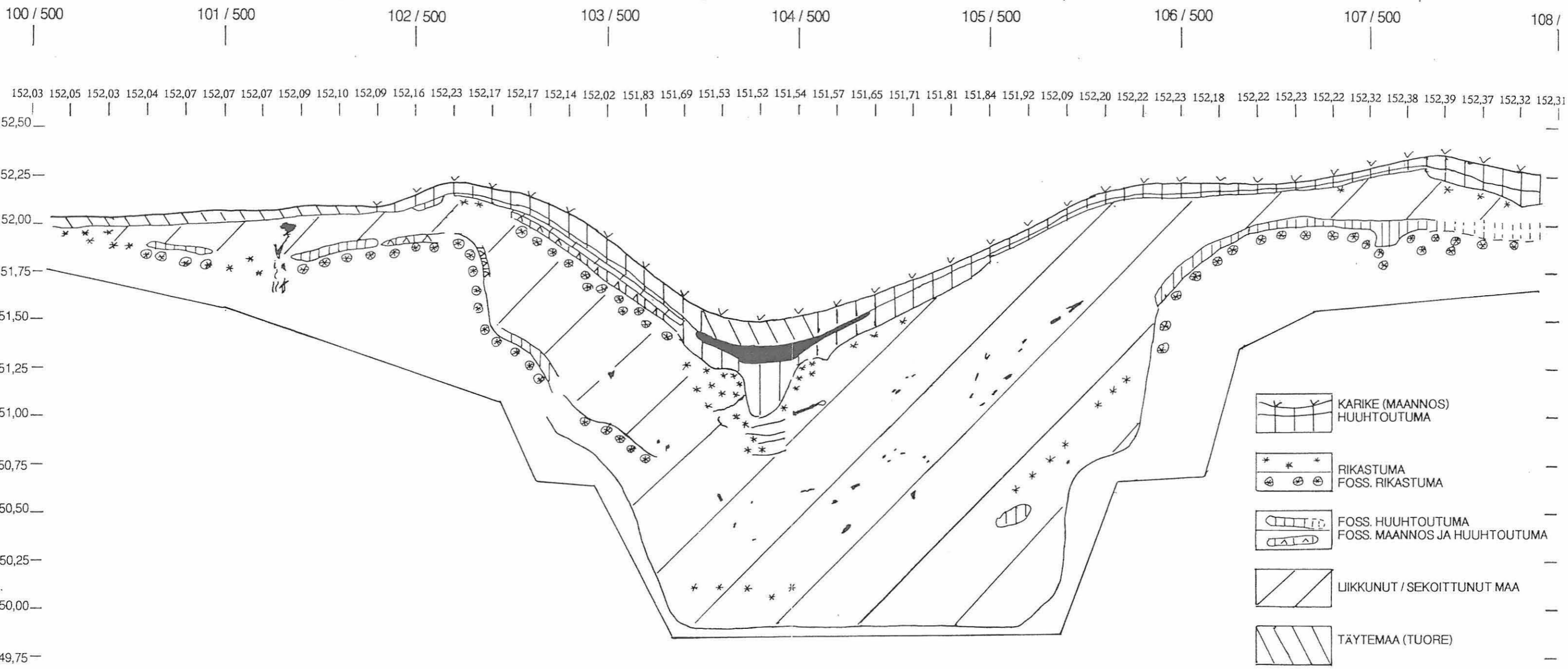

KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999

PYYNTIKUOPPA 1
PINTAVAAITUSKARTAT A ja B

Mk 1:20

Vaakitus Esa Suominen ja Markku Korteniemi
Piirros Markku Korteniemi

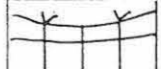
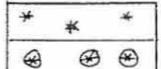
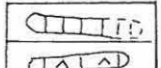
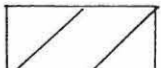

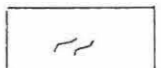
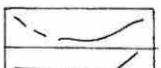
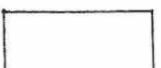

**KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999**

PYYNTIKUOPPA 1
LEIKKAUSPROFIILI ITÄÄN (ETELÄ / POHJOINEN) 100-108 / 500.

Mk 1:20 1 M

Vaakitus Esa Suominen, Markku Korteniemi
Piirros Markku Korteniemi

- KARIKE (MAANNOS)
HUUHTOUTUMA
- RIKASTUMA
FOSS. RIKASTUMA
- FOSS. HUUHTOUTUMA
FOSS. MAANNOS JA HUUHTOUTUMA
- LIKKUNUT / SEKOITTUNUT MAA
- TÄYTEMAA (TUORE)
- NOKEA / HIILTÄ
- JUURIA
- KOSKEMATTOMAN MAAN RAJA
KAIVETUN ALUEEN RAJA
- KOSKEMATTOMIA HIEKKALUSTOJA

A. PINTAPROFIIILI S - N 106-113,8 / 492

113 / 492

112 / 492

111 / 492

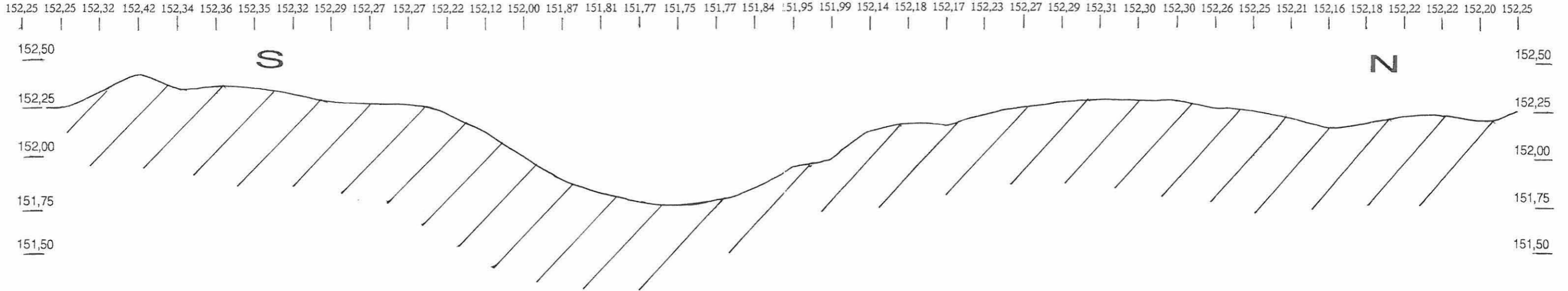
110 / 492

109 / 492

108 / 492

107 / 492

106 / 492

B. PINTAPROFIIILI W - E 110,5 / 488-496

10,5 / 488

110,5 / 489

110,5 / 490

110,5 / 491

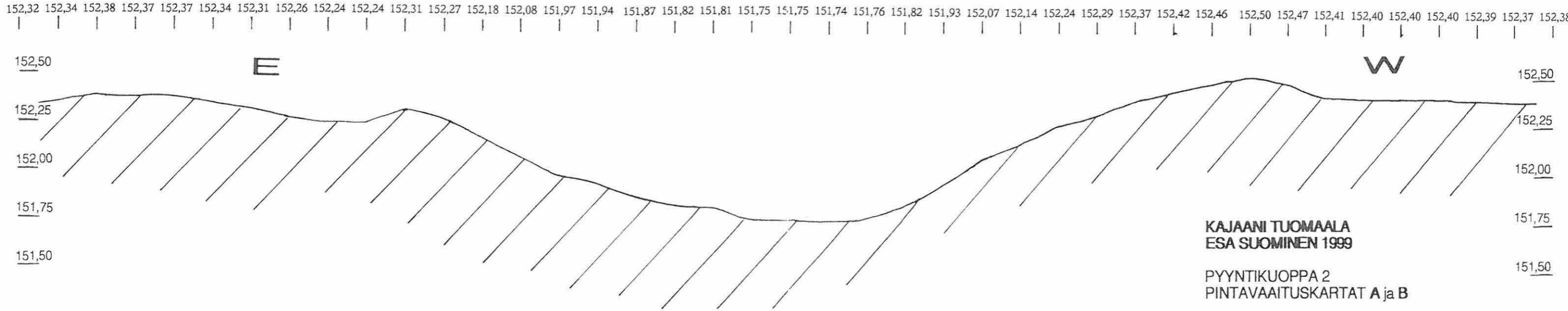
110,5 / 492

110,5 / 493

110,5 / 494

110,5 / 495

110,5 / 496

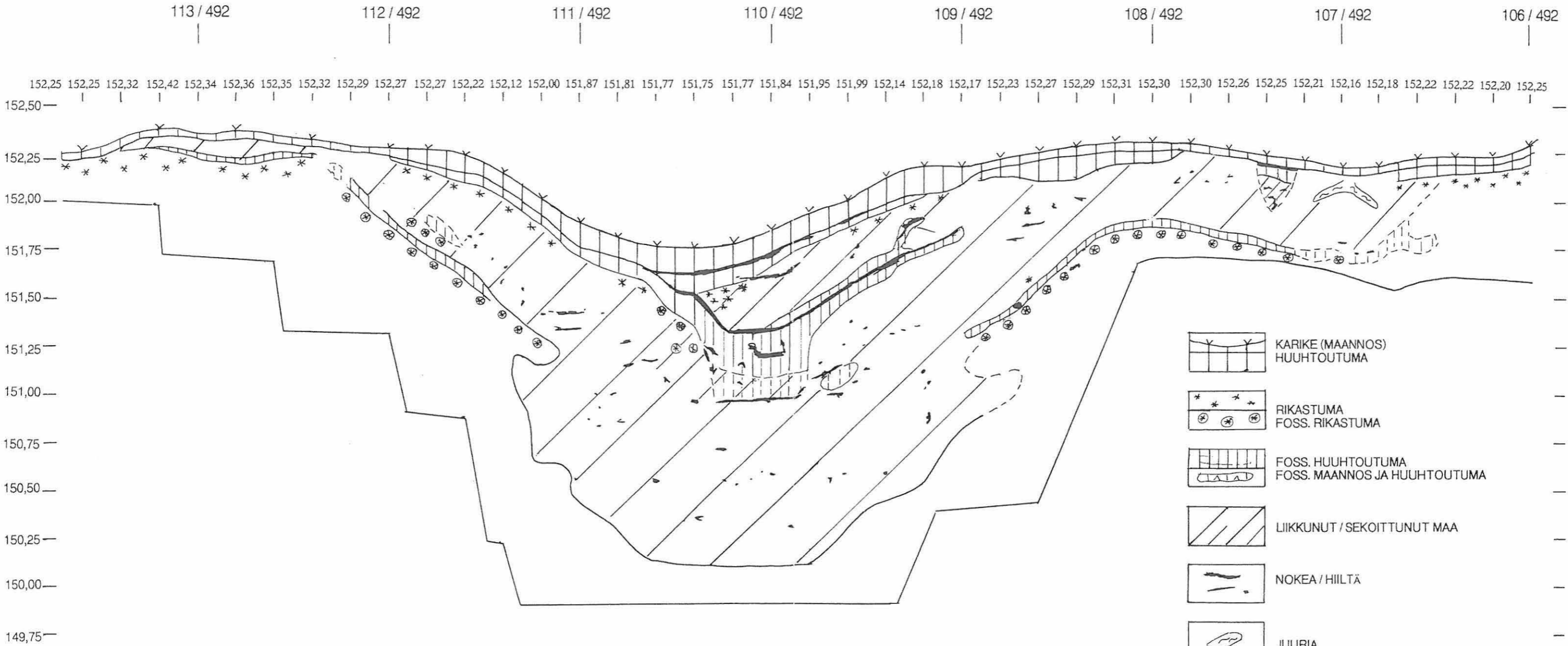

KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999

PYYNTIKUOPPA 2
PINTAVAAITUSKARTAT A ja B

Mk 1:20 1M

Vaakitus Esa Suominen ja Markku Korteniemi
Piirros Markku Korteniemi

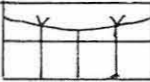
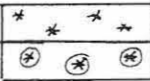
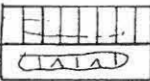
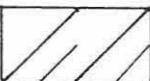

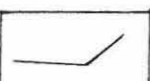

**KAJAANI TUOMAALA
ESA SUOMINEN 1999**

PYYNTIKUOPPA 2
LEIKKAUSPROFIILI LÄNTEEN (ETELÄ / POHJOINEN) 106-113,8 / 492.

Mk 1:20 1 M

Vaakitus Esa Suominen, Markku Korteniemi
Piiros Markku Korteniemi

- KARIKE (MAANNOS)
HUUHTOUTUMA
- RIKASTUMA
FOSS. RIKASTUMA
- FOSS. HUUHTOUTUMA
FOSS. MAANNOS JA HUUHTOUTUMA
- LIKKUNUT / SEKOITTUNUT MAA
- NOKEA / HIILTÄ
- JUURIA
- KOSKEMATTOMAN MAAN RAJA
- KAIVETUN ALUEEN RAJA
- KOSKEMATTOMIA HIEKKALUSTOJA